Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto, MTK ry
maatalousjohtaja Johan Åberg

Kuivikeselvitys : Kuiviketilanteen nykytilan tarkastelu ja lähitulevaisuuden kehitysnäkymien arviointi

Kuivikeselvityksessä tarkasteltiin mahdollisimman kokonaisvaltaisesti eri kuivikemateriaalien käyttöä ja saatavuutta sekä arvioitiin niihin liittyviä tulevaisuudennäkymiä ja kehitystarpeita. Selvityksen lähtökohtana oli kuivikemateriaalien käytön ja saatavuuden tämänhetkinen tilanne. Tulevaisuuden kehitysnäkymiä arvioitiin viiden vuoden aikajänteellä.

Tiedonkeruu perustui kirjallisuuteen, virallisiin tilastoihin, asiantuntija-arvioihin sekä selvityksen yhteydessä tehtyihin kyselyihin, joista toisen kohderyhmänä olivat kotieläintuottajat ja hevosalan toimijat, ja toisen kuivikkeita valmistavat, myyvät ja/tai välittävät toimijat. Kuivikemateriaalien alueellisen tuotannon ja käytön tarkastelua varten Suomi jaettiin ELY-keskusten aluejakoa mukaillen neljään suuralueeseen, jotka olivat Etelä-Suomi, Länsi-Suomi, Sisä-Suomi ja Pohjois-Suomi.

Turve on Suomessa paljon käytetty kuivikemateriaali. Lähitulevaisuuden ennuste kuitenkin on, että kuiviketurpeen myyntimäärät tulevat puolittumaan seuraavien viiden vuoden aikana. Mikäli ennuste toteutuu, uusia turvetta korvaavia ja täydentäviä materiaaleja tarvitaan kiireesti täyttämään tämä vaje. Asian kriittisyyttä korostaa vielä se, että ainakin tällä hetkellä pulaa on myös paljon kuivikemateriaaleina käytetyistä kutterista ja sahanpurusta niiden käytön ohjautuessa energiantuotantoon.

Kuivikemateriaalien saatavuuden turvaamisen lisäksi on tärkeää huomioida niiden kustannusvaikutukset. Kuivitus on keskeinen osa eläinten hyvinvointia, terveyttä ja osin myös elintarvikehygieniaa, joten riittävästä ja toimivasta kuivituksesta ei voida tinkiä. Siksi kuivikehuollon turvaamisessa on ehdottoman tärkeää huomioida myös kuivituksen aiheuttamat kustannukset.

Jotta kuivikehuolto pystytään turvaamaan joka tilanteessa, on ensisijaisesti huolehdittava olemassa olevien ja toimivien kuivikemateriaalien saatavuudesta vähintäänkin siihen saakka, kunnes niille on olemassa toimivia ja hinnaltaan kilpailukykyisiä vaihtoehtoja, joiden saatavuus on riittävä. Uusien materiaalien saaminen markkinoille vie vuosia, eikä se saa johtaa tilanteeseen, jossa eläinten hyvinvointi kärsii kuivikemateriaalien heikentyneestä saatavuudesta ja kohonneista hinnoista aiheutuvan riittämättömän kuivituksen vuoksi.

Kuivikkeiden valinta on aina tilakohtainen, kokonaisvaltainen ratkaisu, johon vaikuttavat eri tilanteissa kuivikemateriaaleilta vaadittavat ominaisuudet. Kuivikkeita vertailtaessa niitä ei voida laittaa paremmuusjärjestykseen, koska niiden ominaisuudet ovat erilaisia ja myös käyttäjien tarpeet vaihtelevat. Myöskään materiaalien toimivuutta kuivikkeena tai käyttömääriä ei voida arvioida yksittäisten ominaisuuksien perusteella, vaan jokainen kuivikemateriaali muodostaa usean kuivikkeelta vaadittavan ominaisuuden perusteella tietynlaisen kokonaisuuden.

Turve on kriittisin kuivikemateriaali broilereiden kasvatuksessa. Broilereille on vaikea löytää turvetta korvaavaa kuiviketta, jolla voidaan turvata lintujen hyvä jalkaterveys ja antibioottivapaa tuotanto. Naudoille, hevosille, lampaille ja sioille on olemassa turvetta täydentäviä ja korvaavia materiaaleja. Niiden riittävyys on kuitenkin kriittinen asia, sillä osasta materiaaleja on jo nyt pulaa. Kilpailun lisääntyminen näkyy myös hintojen nousuna. Tämä tuli selkeästi esiin niin kotieläintuottajille ja hevosalan toimijoille kuin kuivikealan yrityksille suunnatuissa kyselyissä.

Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto, MTK ry
maatalousjohtaja Johan Åberg

Peltobiomassoista olki on tunnetuin ja yleisesti käytetty kuivikemateriaali, mutta sen potentiaali on vielä osin hyödyntämättä. Oljen käyttöä voisi lisätä niin tilojen välisessä yhteistyössä kuin laajamittaisemmassa kaupallisessa toiminnassakin. Kaupallisesta mittakaavasta esimerkkinä toimii olkipelletti, josta lähes kaikki kuivitustarkoitukseen valmistettu materiaali on tällä hetkellä tuontitavaraa. Siten sen kotimaiselle tuotannolle voisi olla markkinoita olemassa. Oljen kuivikekäytön lisääminen tarkoittaisi nykyistä suurempia korjuualoja ja myös pidempiä kuljetusmatkoja.

Lietelannan ja kuivikelannan potentiaali kuivikemateriaalina on vielä monilta osin hyödyntämättä. Tilalla tuotetun lannan separointi kuivikkeeksi on alun investointikustannusten jälkeen edullista. Lannan hyödyntäminen kuivikkeena voi edesauttaa tilan omavaraista kuivikehuoltoa. Tällä hetkellä ainoastaan naudoilla käytetään lietelannasta separoitua kuivajaetta kuivikemateriaalina. Separoidun lannan mahdollinen hyödyntäminen muiden eläinten kuin nautojen kuivikemateriaalina vaatii tutkimusta. Mikäli lannan kuivikekäyttö laajentuu, edellytyksenä on riittävän laadun ylläpitäminen kaikissa oloissa. Lannan kuivikekäytölle olisi syytä luoda selkeä ohjeistus elintarvikehygienia- ja eläinterveysriskien minimoimiseksi, kuten esimerkiksi Iso-Britanniassa on toimittu. Hygieenisen laadun merkitys korostuu erityisesti silloin, jos separoitua lantaa aletaan välittää tilojen välillä.

Puu- ja sahateollisuudesta peräisin olevat sivuvirrat, erityisesti kutteri ja sahanpuru, ovat merkittäviä kuivikemateriaaleja, ja niiden saatavuus kuivikemateriaaleiksi tulee turvata. Tämä on korostunut erityisesti viimeisen vuoden aikana, kun kilpailu saatavuudesta on kiristynyt. Myös muiden kuivikkeeksi soveltuvien teollisuuden sivuvirtojen hyödyntämistä kuivikemateriaaleina tulee edistää, mikä tukee osaltaan myös kiertotaloutta. Tästä esimerkkinä metsäteollisuuden lietteet. Luonnonvaraisten materiaalien, kuten hiekan, järviruo'on, ruokohelven ja suobiomassojen, potentiaalia kuivikekäytössä tulee edelleen selvittää ja edistää.

Kuituhampun jatkojalostuksen sivutuotteeksi jäävää päistärettä voidaan käyttää kuivikemateriaalina. Mikäli kotimainen kuituhampun jalostus käynnistyy isommassa mittakaavassa, on mahdollista saada kotimaista hamppukuiviketta. Tällä hetkellä hamppukuivike on tuonnin varassa. Myös öljyhampun korsi voidaan käyttää kuivikemateriaalina, mutta korjuutekniikan takia saanto ei ole kovin hyvä.

Kuivikeviljely voisi olla yksi keino lisätä kuivikemateriaalien tuotantoa. Kuivikeviljelyyn sopivia kasveja voisivat olla mm. ruokohelpi ja paju. Kosteikkoviljelyn yleistyminen mahdollistaisi osmankäämin viljelyn kuivikkeeksi. Myös ruokohelpi soveltuisi kosteikkoviljelyyn. Kuivikeviljelyn edistäminen vaatii kuitenkin kannustimia ja toimivia markkinoita.

Maatilojen välinen yhteistyö kuivikehuollon turvaamisessa on vajaasti hyödynnetty resurssi. Kotieläin- ja kasvinviljelytilat voisivat lisätä yhteistyötä kuiviketuotannossa niin, että kasvinviljelytila viljelee kotieläintilalle kuivikkeita. Vaihtoehtoisesti kotieläintila voisi korjata kasvinviljelytilalta olkea kuivikkeeksi ja vastavuoroisesti viljatila saisi oljen takaisin kuivikelantana. Tämä vaatii kuitenkin kannustimia ja hyviä käytännön esimerkkejä.

Monien kuivikemateriaalien saatavuutta pitää parantaa huomattavasti, mikäli niitä aletaan laajemmassa mittakaavassa käyttää kuivikkeina. Toisaalta, vaikka jonkin potentiaalisen materiaalin saatavuus olisi hyvä, sen ominaisuudet saattavat vaatia prosessointia, mikä yleensä lisää kustannuksia ja siten saattaa rajoittaa käyttöä. Lisäksi tarvitaan markkinakartoituksia, jotta pystytään tuottamaan tarvetta vastaavia kuivikemateriaaleja ja löydetään oikeat kohderyhmät niille.

Tällä hetkellä vasta kehitteillä ja kokeiluasteella olevat vaihtoehdot voivat olla tulevaisuuden kuivikehuollon ratkaisuja. Uusien ratkaisujen tuottamiseksi tarvitaan lisää tutkimusta ja uusia innovaatioita sekä rohkeita avauksia yrityspuolelta lähteä panostamaan kuiviketuotantoon. On

kuitenkin huomioitava, että uusien kuivikemateriaalien kehittäminen, tuottaminen ja markkinoille saaminen vaatii aikaa ja tällöin puhutaan usein 5–10 vuoden aikajaksosta. Jotta investointeja kuivikemateriaalien tuottamiseksi ylipäänsä syntyy, tarvitaan kannustimia esimerkiksi investointitukien muodossa. Nykyisten materiaalien ja niistä erityisesti kuiviketurpeen saatavuus tulee turvata siihen asti, kunnes korvaavia vaihtoehtoja on aidosti saatavilla. Tällä turvataan se, ettei kotieläintuotantoa ja sen seurauksena elintarviketeollisuutta jouduta ajamaan alas kuivikepulan vuoksi.

Kuivikehuoltoon liittyvät tutkimustarpeet lähtevät erityisesti eläinten pidosta ja hyvinvoinnista, käyttö- ja työskentelytavoista, kuivikkeen tuotannon ja käsittelyn kustannuksista ja tarvittavien koneketjujen ja prosessien suunnittelusta. Tärkeää on niiden tekijöiden selvittäminen, jotka määrittävät kuivikkeiden tarjonnan ja kysynnän kohtaamista. Tulevaisuudessa saatetaan tarvita myös nykyistä enemmän eri tasoilla toimivia kuivikemarkkinoita, mikä on hyvä tiedostaa. Osa kuiviketuotannosta voi olla hyvinkin paikallista, kuten tilojen välinen yhteistyö, osa alueellista ja osa koko valtakunnan tasolla toimivaa.

Yhteisten suuntaviivojen löytäminen ja tahtotila turvata kuivikehuolto nyt ja tulevaisuudessa ovat keskeisiä asioita, joihin tarvitaan laaja-alaista näkemystä ja hyvää vuorovaikutusta. Edellytyksenä on entistä tiiviimpi yhteistyö alan toimijoiden kesken. Mikäli tämänhetkiset ennusteet toteutuvat, muutosvauhti kuivikemarkkinoilla on nopea ja tarvitaan ratkaisuja muutoksiin sopeutumiseksi. Sen lisäksi että kehitetään uusia kuivikemateriaaleja, tulee kehittää myös puu- ja turvepohjaisten kuivikkeiden saatavuutta ja resurssitehokasta käyttöä riittävän pitkällä siirtymäajalla, jotta uhkaavalta kuivikepulalta vältytään. Yhdeksi ratkaisuksi ehdotetaan alan toimijoiden kesken laadittavaa kuivikehuollon tiekarttaa, jossa tehdään konkreettiset lyhyen ja pitkän aikavälin suunnitelmat kestävän kuivikehuollon turvaamiseksi.

https://jukuri.luke.fi/handle/10024/553815

https://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/553815/luke-luobio_85_2023.pdf?sequence=11&isAllowed=y

https://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/553815/Liite1_KuivikekyselyTuottajakyselynKysymykset.pdf?sequence=5&isAllowed=y

https://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/553815/Liite2_KuivikekyselyYrityskyselynKysymykset.pdf?sequence=6&isAllowed=y

Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto, MTK ry
maatalousjohtaja Johan Åberg

Liite: Kirje ministeri Essayahille

Maa- ja metsätalousministeri Sari Essayah

KANSALLINEN KUIVIKEHUOLLON TIEKARTTA

Arvoisa ministeri,

turvetuotantoon kohdennettujen ympäristövaatimusten vuoksi turpeen käytössä ja saatavuudessa on tapahtumassa nopea käänne, joka vaikuttaa suomalaiseen ruoantuotantoon. Turve on Suomessa paljon käytetty kuivikemateriaali. Lähitulevaisuuden ennuste kuitenkin on, että kuiviketurpeen tuotantomäärät tulevat puolittumaan seuraavien viiden vuoden aikana. Tällä muutosvauhdilla ei ole saatavilla riittävästi toimivia ja hinnaltaan kilpailukykyisiä vaihtoehtoisia kuivikemateriaaleja. Mikäli turpeen saatavuutta ei pystytä turvaamaan siihen saakka, kunnes on saatavilla aidosti turvetta korvaavia kuivikevaihtoehtoja, tilanne vaarantaa suomalaisten kotieläinten terveyden ja hyvinvoinnin.

Jotta kuivikehuolto pystytään turvaamaan, on ensisijaisesti huolehdittava olemassa olevien ja toimivien kuivikemateriaalien saatavuudesta. Uusien materiaalien saaminen markkinoille vie vuosia, eikä se saa johtaa tilanteeseen, jossa eläinten hyvinvointi ja terveys kärsivät kuivikemateriaalien heikentyneestä saatavuudesta ja kohonneista hinnoista aiheutuvan riittämättömän kuivituksen vuoksi.

Tämänhetkistä kuiviketilannetta on kartoitettu Luonnonvarakeskuksen (Luke) tuoreessa selvityshankkeessa (liite). Selvitys antaa kokonaiskuvan kuivikemarkkinoiden tilanteesta ja tulevaisuudennäkymistä sekä siitä, miten mahdollisiin muutoksiin tulisi varautua.

Alan toimijat eli kuivikkeiden tarjoajat, kotieläintuottajat ja hevosalan edustajat eivät kuitenkaan kykene pelkästään markkinavetoisesti vaikuttamaan kuivikehuollon riittävyyteen. Erityisesti turpeen käyttöön liittyy poliittisia linjauksia ja hallintoa, jotka heijastuvat kuivikesektorille ja siten vaikeuttavat markkinoiden sopeutumista ja kehitystä.

Toimintaehdotus

Ehdotamme, että hallinnon ja alan toimijoiden yhteistyönä laaditaan **kansallinen kuivikehuollon tiekartta**, jossa tehdään konkreettiset lyhyen ja pitkän aikavälin suunnitelmat kestävän kuivikehuollon turvaamiseksi.

Tiekartan tavoitteena on tunnistaa ne politiikkapäätökset ja toimet, joiden avulla varmistetaan kuivikemateriaalien riittävä ja kustannustehokas saatavuus kaikkialla Suomessa. Tiekartassa varmistetaan edellytykset kuiviketurpeen saannille niin pitkään kuin se on välttämätöntä sekä luodaan kannustimet ja tarvittavat tukitoimet turvetta täydentävien ja korvaavien kuivikemateriaalien kehitystyölle.

Tiekartan tietopohjana voidaan käyttää Luken laatimaa kuivikeselvitystä, mutta tarkastelun aikajänne tulee kohdentaa 15 vuoden päähän. Pitkän aikavälin näkymä on tarpeen tarvittavien investointien turvaamiseksi.

Toivomme, että maa- ja metsätalousministeriön johdolla käynnistetään viipymättä kansallisen kuivikehuollon tiekartan valmistelu yhteistyössä alan toimijoiden ja hallinnon kesken.

Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto, MTK ry
maatalousjohtaja Johan Åberg

Kunnioittavasti,

Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto, MTK ry

Bioenergia ry
Maitovaltuuskunta
Maitoyrittäjät
Pihvikarjaliitto
Suomen Broileryhdistys ry